

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Janusz Niczyporuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Czubik

Arkadiusz Janusz Sopata (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z wniosku K. C., S. C., A. C. i M. C.

z udziałem H. C. i R. K.

o dział spadku po L. C. i zniesienie współwłasności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 16 lipca 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu z 14 lipca 2008 r., sygn. XI Ns 510/06,

odrzuca skargę nadzwyczajną.

UZASADNIENIE

Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej również: „Skarżący”) skargą nadzwyczajną z 29 grudnia 2020 r., na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1058 z późn. zm.; dalej: „ustawa o RPO”) w zw. z art. 115 § 1, art. 115 § 1a i art. 89 § 1 *in principio* ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 622 z późn. zm.; dalej: „u.SN”) wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu (dalej: „Sąd Rejonowy”) z 14 lipca 2008 r., XI Ns 510/06

(dalej: „zaskarżona postanowienie” lub „postanowienie”) w sprawie o dział spadku i zniesienie współwłasności w części dotyczącej orzeczonych dopłat pieniężnych, tj.:

1. w punkcie XXI - w części zasądzającej od K. C. na rzecz E. C. dopłatę ponad kwotę 3 040,72 zł;
2. w punkcie XXII oraz
3. w punkcie XXIII.

Skarżący na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 i pkt 3 u.SN oraz zaskarżonemu postanowieniu zarzucił:

1. oczywistą sprzeczność ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, poprzez błędne ustalenie przez Sąd Rejonowy, że:
 1. lokal oznaczony przez Sąd Rejonowy jako numer 1 został przez biegłego sądowego wyceniony na kwotę 68 200 zł, w sytuacji, gdy biegły sądowy ten lokal wycenił na kwotę 91 000 zł;
 2. lokal oznaczony przez Sąd jako numer 2 został przez biegłego sądowego wyceniony na kwotę 91 000 zł, w sytuacji, gdy biegły sądowy ten lokal wycenił na kwotę 68 200 zł;
3. rażące naruszenie prawa procesowego, poprzez niezastosowanie przepisu art. 278 § 1 k.p.c. i nieprzeprowadzenie uzupełniającego dowodu z opinii biegłego w sytuacji, gdy oszacowanie wartości nieruchomości, w tym ustalenie wartości jednego m² nieruchomości wymaga wiadomości specjalnych, a Sąd Rejonowy podejmując się samodzielnego oszacowania wartości nieruchomości dokonał tego rażąco błędnie, a nadto wbrew jednoznacznym ustaleniom wcześniejszej opinii biegłego;
4. rażące naruszenie materialnego tj. art. 212 § 1 zd. 1 w zw. z art. 1035 k.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na orzeczeniu dopłat pieniężnych w wysokości rażąco odbiegającej od wartości poszczególnych udziałów w spadku.

Skarżący, niezależnie od powyższego stosownie do treści art. 89 § 1 pkt 1 u.SN zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie konstytucyjnego prawa do sądowej ochrony własności, prawa dziedziczenia i praw majątkowych, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz konstytucyjnej zasady

zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP z uwagi na wydanie postanowienia, które w sposób niesprawiedliwy i sprzecznie z wartością udziałów spadkowych regulowało kwestię podziału spadku po L. C. , w tym w szczególności kwestię dopłat pomiędzy spadkobiercami L. C..

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie dyspozycji z art. 91 § 1 w zw. z art. 115 § 2 u.SN wniósł o uwzględnienie przez Sąd Najwyższy skargi nadzwyczajnej oraz:

1. uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu z 14 lipca 2008 r., XI Ns 510/06 w zaskarżonej części i przekazanie temu Sądowi sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania, ewentualnie
2. co do punktu XXII postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu z 14 lipca 2008 r., XI Ns 510/06 o jego uchylenie, względnie o jego uchylenie oraz przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania
3. w odniesieniu do punktu XXI (w zaskarżonej części) i punktu XXIII zaskarżonego postanowienia o ograniczenie się do stwierdzenia, że zostały one wydane z naruszeniem prawa, ewentualnie
4. ograniczenie się do stwierdzenia, że postanowienie Sądu Rejonowego w Toruniu z 14 lipca 2008 r., XI Ns 510/06, w zaskarżonej części, zostało wydane z naruszeniem prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna podlegała odrzuceniu.

Zgodnie z art. 95 pkt 1 u.SN. w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych przepisy k.p.c. dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 oraz art. 398⁹ k.p.c. Ponadto przesłanki dopuszczalności skargi nadzwyczajnej określają również przepisy art. 89-95 u.SN. O miejscu skargi nadzwyczajnej w systemie środków zaskarżenia świadczy przede wszystkim jej publicznoprawna funkcja. W uzasadnieniu wyroku pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z 19 lutego 2003 r., P 11/02 podkreślono, że w polskim porządku prawnym brak jest nadzwyczajnego środka zaskarżenia,

który pozwalałby na skuteczną ochronę praw i wolności gwarantowanych w Konstytucji RP. Roli takiego szczególnego instrumentu nie spełnia skarga konstytucyjna, która w polskim systemie prawnym została ukształtowana wąsko i jest nakierowana wyłącznie na usunięcie z porządku prawnego przepisu naruszającego prawa i wolności, nie zaś - na skorygowanie wadliwości wynikającej z błędnego stosowania prawa (i to także w sytuacji, kiedy miałyby ono charakter ewidentny i byłoby dostrzeżone przez organy szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości – zob. także uzasadnienie postanowienia pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z 12 marca 2003 r., S 1/03 oraz postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z 16 czerwca 2014 r., Ts 214/13; z 2 lutego 2012 r., SK 14/09). To zapewne na skutek dostrzeżenia tych uwarunkowań normatywnych ustawodawca uznał za konieczne wprowadzenie środka prawnego pozwalającego na poddanie kontroli orzeczeń z punktu widzenia ich zgodności z Konstytucją RP. W uzasadnieniu projektu u.SN, wprowadzającej instytucję skargi nadzwyczajnej akcentowano wprawdzie, że „w obrocie prawnym pojawiają się prawomocne orzeczenia, którym daleko do oczekiwanych standardów (tj. sprawiedliwości wyroków sądowych, ich oparcia na prawidłowo zinterpretowanych przepisach prawa, odzwierciedlaniu przez nie zebranego i poprawnie ocenionego materiału dowodowego) (co sugeruje silne podobieństwo skargi nadzwyczajnej do zwyczajnych i nadzwyczajnych środków zaskarżenia), jednak w pierwszym rzędzie podkreślił projektodawca, że uprawnienie do rozpatrywania nowego środka kontroli orzeczeń sądowych polega na „podejmowanej w nadzwyczajnym trybie weryfikacji prawomocnych orzeczeń sądowych z tego powodu, że są one rażąco niesprawiedliwe lub prowadzą do naruszenia wolności i praw człowieka i obywatela wyrażonych w Konstytucji” (Druk sejmowy nr 2003, Sejm VIII kadencji, *Projekt ustawy o Sądzie Najwyższym, Uzasadnienie*, s. 5). Warto dodać, że w uzasadnieniu do projektu ustawy zmieniającej brzmienie art. 89 § 1 u.SN, w taki sposób, by pierwotna przesłanka wniesienia skargi nadzwyczajnej realizowała *expressis verbis* naczelną zasadę ustroju Rzeczypospolitej Polskiej wywodzącą się z art. 2 Konstytucji RP, zostało podkreślone, że intencją ustawodawcy było dopuszczenie wniesienia skargi „tylko wtedy, gdy będzie to absolutnie niezbędne z punktu widzenia zasady demokratycznego państwa

prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” (zob. uzasadnienie Poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw z dnia 2 maja 2018 r., Druk nr 2480).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem o wąsko określonym zakresie podmiotowym. Może być wniesiona wyłącznie przez podmioty szczególnie legitymowane: Rzecznika Praw Obywatelskich, Prokuratora Generalnego, a także (w zakresie ich właściwości), Prezesa Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Pacjenta, Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznika Finansowego, Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 89 § 1 u.SN). W odniesieniu do orzeczeń, które uprawomocniły się przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (tj. przed dniem 3 kwietnia 2018 r.), legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej przysługuje wyłącznie Rzecznikowi Praw Obywatelskich i Prokuratorowi Generalnemu (art. 115 § 1a u.SN).

Wąsko został określony także zakres przedmiotowy skargi nadzwyczajnej. Może ona zostać oparta na: naruszeniu zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP; rażącym naruszeniu prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie; oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Przede wszystkim jednak, zgodnie z brzmieniem przepisu art. 89 § 1 *in principio* u.SN, skarga nadzwyczajna może być złożona tylko wówczas „jeżeli jest to konieczne dla zapewniania zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. Powyższe wskazuje na to, że konstrukcja procesowa skargi nadzwyczajnej w zakresie określenia podstaw tego środka zaskarżenia jest spokrewniona z przyjętą przez ustawodawcę budową podstaw innych środków odwoławczych, zarówno zwykłych środków zaskarżenia (apelacja, zażalenie), jak i nadzwyczajnych środków zaskarżenia (kasacja, skarga kasacyjna). Niewątpliwie ułatwia to podmiotom występującym ze skargą nadzwyczajną formułowanie zarzutów, które swym kształtem

odpowiadają konstrukcyjnie zarzutom opartym na podstawach środków zaskarżenia od lat dobrze znanym wszystkim procedurom sądowym. Czytelne i wyraźne są bowiem pokrewieństwa normatywne pomiędzy podstawami skargi nadzwyczajnej wskazanymi w pkt 1-3 art. 89 § 1 u.SN, a określonymi w k.p.c. podstawami kasacyjnymi. Od podmiotu wnoszącego skargę nadzwyczajną, zgodnie z u.SN wymaga się, by wskazał w niej na zmaterializowanie się jednego z uchybień prawnych, o których mowa w pkt 1-3 przepisu art. 89 § 1 u.SN. O ile wszystkie podstawy skargi nadzwyczajnej wymienione w pkt 1-3 art. 89 § 1 u.SN, z uwagi na ich daleko idącą zbieżność z podstawami kasacyjnymi bądź apelacyjnymi, można potraktować jako uchybienia stanowiące podstawę dla formułowania przez podmiot uprawniony do wniesienia skargi nadzwyczajnej zarzutów w stosunku do orzeczenia, o tyle zagadnienie właściwej wykładni art. 89 § 1 *in principio* u.SN nie przedstawia się już tak klarownie.

Jak sygnalizuje się w orzecznictwie, wskazanie na jedno z uchybień określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN jest koniecznym, jednak niewystarczającym warunkiem dopuszczalności skargi nadzwyczajnej i w dalszej perspektywie procesowej jej skuteczności. Skarga musi bowiem nawiązywać do warunku, o którym mowa w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN (zob.m.in. postanowienia z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19; z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Ustawodawca przesądził bowiem, że skarga nadzwyczajna może być wniesiona wyłącznie, „jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”.

Odnosząc się do relacji zachodzącej pomiędzy zachowawczo skonstruowanymi podstawami tego środka zaskarżenia wymienionymi w pkt 1-3 art. 89 § 1 u.SN, a początkowym fragmentem tego przepisu, uzależniającym dopuszczalność (a w dalszej perspektywie jej ewentualną zasadność) wniesienia skargi nadzwyczajnej od tego, że jest to „konieczne z uwagi na zapewnienie zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”, Sąd Najwyższy wskazał, że „art. 89 § 1 *in principio* u.SN określa w nieco nietypowej, nieznanej ustawom procesowym formie podstawę odwoławczą. Systemowe usytuowanie fragmentu przepisu

nawiązującego do zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (bezpośrednio przed i na równi z abstrakcyjnie scharakteryzowanymi uchybieniami o których mowa w przepisach art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN) wskazuje jednoznacznie na to, że intencją ustawodawcy było sformułowanie w tym fragmencie jednostki redakcyjnej ustawy o Sądzie Najwyższym podstawy skargi nadzwyczajnej równorzędnej z tymi, o których mowa w pkt 1-3 przepisu” (zob. postanowienia z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19; z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19).

Dokonując wykładni przepisu art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN należy zwrócić szczególną uwagę na użycie w strukturze przepisu sformułowania „o ile”, łączącego pierwszą część zdania, kształtującą pierwotną przesłankę, z drugą częścią zdania, w której w trzech punktach wymienione zostały podstawy szczegółowe wniesienia skargi nadzwyczajnej. Użyty przez ustawodawcę zwrot „o ile”, jednoznacznie wskazuje na to, że konieczne jest równoczesne zaistnienie tej pierwotnej przesłanki oraz co najmniej jednej z podstaw „szczegółowych” skargi nadzwyczajnej wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Gdyby bowiem zamiarem ustawodawcy było przyjęcie, iż trzy wymienione w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN podstawy są jedynie egzemplifikacją pierwotnej przesłanki (tj. wniesienia skargi nadzwyczajnej, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej), użyłby zamiast łącznika „o ile”, określenia „przez (lub „poprzez”)”. W przypadku skargi nadzwyczajnej zarówno jej dopuszczalność (jak również w dalszej perspektywie procesowej jej skuteczność) uzależniona jest od (łącznego) zaktualizowania się następujących warunków: wykazania przez skarżącego zmaterializowania się pierwotnej przesłanki „konieczności” zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej oraz wykazania przez skarżącego zaistnienia którejkolwiek z przesłanek szczegółowych wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ujęcie to stanowi w polskim systemie prawnym, z punktu widzenia dotychczas przyjmowanych przez ustawodawcę schematów normatywnych budowy podstaw środków odwoławczych oraz stosowanej przez ustawodawcę techniki legislacyjnej

– całkowitą nowość procesową (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19).

Jeżeli odwołanie się do potrzeby zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie ma mieć tylko deklaratorywnego charakteru, a warunek ten nie ma stanowić czysto ornamentacyjnego elementu skargi nadzwyczajnej, nieposiadającego w rzeczywistości większego znaczenia procesowego, to zadośćuczynienia temu wymogowi należy się dopatrywać w ciążącym na autorze skargi nadzwyczajnej obowiązku wskazania stanu wywołanego zaskarżonym orzeczeniem, naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Innymi słowy autor skargi nadzwyczajnej winien wskazać i wykazać uchybienie konkretnej zasadzie demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej oraz sprecyzować to uchybienie w umotywowanym zarzucie skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19; z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). W istocie zatem podstawowy warunek dopuszczalności skargi nadzwyczajnej opisany w art. 89 § 1 *in principio* u.SN powinien być rozumiany jako wymóg wykazania przez podmiot wnoszący skargę nadzwyczajną uchybienia w postaci niezgodności zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (naruszenia przez zaskarżone orzeczenie zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej), uzupełnionego o wskazanie zmaterializowania się jednego (lub więcej) spośród uchybień stypizowanych w pkt 1-3 § 1 art. 89 u.SN. Autor skargi nadzwyczajnej nie może więc ograniczyć się w niej tylko do mechanicznego przytoczenia określeń nawiązujących do wskazanych przez ustawę podstaw skargi nadzwyczajnej, jest obowiązany przywołać i umotywować podstawy wniesienia skargi nadzwyczajnej (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Ciąży na nim obowiązek podania w *petitum* środka zaskarżenia także tego, na czym (na gruncie realiów konkretnej sprawy) miałoby polegać naruszenie, o którym mowa w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego

z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Podobnie więc jak nie wolno autorowi kasacji poprzestać na podaniu, że doszło do naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), lecz jest on zobligowany do sprecyzowania konkretnego przepisu (czy też przepisów), który został błędnie wyłożony albo niewłaściwie zastosowany, podobnie od autora skargi nadzwyczajnej wymaga się, by sprostą obowiązkowi związłego (ale precyzyjnego) wyeksplikowania, w jakich naruszeniach prawa konkretnie upatruje uchybień o których mowa w przepisie art. 89 § 1 u.SN (to jest, *verba legis*, „przycięcia podstaw kasacyjnych” (skargi nadzwyczajnej) i ich uzasadnienia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19; z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19).

Reasumując należy więc stwierdzić, że na autorze skargi nadzwyczajnej spoczywa obowiązek wskazania na czym *in concreto* polega niezgodność zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a więc wskazania, na czym – w tym zakresie – polega zarzucone uchybienie (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 89 § 1 *in principio* u.SN). Od razu w tym miejscu trzeba stwierdzić, że zważywszy na nietypowe ujęcie legislacyjne specyficznej podstawy skargi nadzwyczajnej odwołującej się do konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zadanie to jest trudniejsze od wyartykułowania podstaw skargi nadzwyczajnej nawiązujących do pkt 1-3 art. 89 § 1 u.SN. Rzecz bowiem w tym, że o ile w przypadku podstaw skargi nadzwyczajnej skatalogowanych w punktach od 1 do 3 cytowanego przepisu sformułowanie i skonkretyzowanie formułowanego zarzutu skargi w naturalny sposób ułatwia dość precyzyjne ujęcie podstaw skargi, które „profiluje” bądź narzuca procesowy schemat kompozycji środka zaskarżenia (tj. konieczność nawiązania w petitum i uzasadnieniu środka do rażącego naruszenia konkretnego przepisu czy przepisów prawa przez ich błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie albo wskazania konkretnego, istotnego ustalenia faktycznego stojącego w sprzeczności z konkretnym „wycinkiem” zebranego w sprawie materiału dowodowego), o tyle wyartykułowanie zarzutu nawiązującego

do podstawy skargi nadzwyczajnej wskazanej w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN nie jest już takie łatwe. Dzieje się tak właśnie z uwagi na brzmienie tej podstawy skargi, która wprowadzie nawiązuje do zasady skodyfikowanej w jednym, konkretnym przepisie (art. 2 Konstytucji RP), lecz przepis ten, po pierwsze ma nader ogólnikowy charakter (statuując w sposób podatny na różnorodność wykładni wiodącą zasadę ustrojową państwa), i po drugie na zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej składa się całe spektrum innych zasad. Już te właściwości konstrukcyjne przepisu art. 2 Konstytucji RP same w sobie utrudniają zadanie skomponowania dopuszczalnej skargi nadzwyczajnej. Trudności te dodatkowo potęguje konieczność powiązania zasad wywodzonych z przepisu art. 2 Konstytucji RP z konkretnymi układem prawnym i faktycznym leżącym u podstaw zaskarżonego orzeczenia czy orzeczeń (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19).

Przenosząc powyższe ustalenia na grunt niniejszej sprawy trzeba wskazać, że w *petitum* skargi nadzwyczajnej Rzecznik Praw Obywatelskich przytacza jedynie ogólne sformułowanie, którym operuje ustawodawca w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN. wskazując, że jej wniesienie jest konieczne „z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. Dopiero niezbyt precyzyjnie, wskazuje w dalszej części skargi nadzwyczajnej powołując się na art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, że „Niezależnie od powyższego - stosownie do treści art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu orzeczeniu zarzucam naruszenie konstytucyjnego prawa do sądowej ochrony własności, prawa dziedziczenia i praw majątkowych, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP z uwagi na wydanie postanowienia, które w sposób niesprawiedliwy i sprzecznie z wartością udziałów spadkowych reguluje kwestię podziału spadku po L. C., w tym w szczególności kwestię dopłat pomiędzy spadkobiercami L. C.” (s. 3 skargi nadzwyczajnej).

Odnosząc się do powyższego Sąd Najwyższy stwierdza, że Skarżący formułując w ten sposób podstawę ogólną skargi nadzwyczajnej nie wykazał,

że jej wniesienie jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Wadliwie przy tym powołuje jej podstawę ogólną. Sąd Najwyższy wyjaśnia przy tym, że gdyby konieczną, ale także wystarczającą przesłanką wniesienia i uwzględnienia skargi nadzwyczajnej było wykazanie, że zaskarżone postanowienie nie zostało wydane na podstawie przepisów prawa, które zostały zastosowane i zinterpretowane w sposób prawidłowy i gdyby naruszenie tych wymogów było samo w sobie sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, to ustawodawca poprzestałby na wskazaniu trzech podstaw skargi nadzwyczajnej zawartych w pkt 1-3 art. 89 u.SN, rezygnując z odwoływania się w podstawie konstrukcyjnej skargi nadzwyczajnej do zasady wynikającej z przepisu art. 2 Konstytucji RP. Ponieważ zaktualizowanie się każdego spośród typów uchybień taksatywnie wymienionych w tych przepisach miałoby stanowić *implicite* naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Jak zasygnalizowano już jednak wyżej, nie tylko brak jest jakichkolwiek racji normatywnych czy celowościowych przemawiających za utożsamianiem odrębnych podstaw skargi nadzwyczajnej wskazanych w przepisie art. 89 §1 *in principio* oraz pkt 1-3 u.SN, ale zastosowana przez ustawodawcę konstrukcja normatywna tego przepisu, w szczególności zaś użycie łącznika „o ile”, wskazuje bez wątpliwości na to, że nieodzowne jest traktowanie tych podstaw w sposób rozłączny, tj. wymogiem zarówno dopuszczalności, jak i zasadności skargi nadzwyczajnej jest wskazanie (oraz wykazanie) zmaterializowania się zarówno podstawy ogólnej skargi nadzwyczajnej (konieczność „zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”), jak i podstaw szczegółowych wskazanych w pkt 1-3 art. 98 § 1 u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). W tym kontekście należy zwrócić uwagę na jeszcze jedną, doniosłą okoliczność. Otóż gdyby odrzucić zaprezentowany powyżej wynik wykładni przepisu art. 89 § 1 *in principio* u.SN i zdeprecjonować walor procesowy konstytucyjnoprawnej podstawy skargi nadzwyczajnej skodyfikowanej

przez ustawodawcę w pierwszej części tego przepisu, nawiązującej do brzmienia przepisu art. 2 Konstytucji RP, uznając go za mało znaczącą, to środek ten w istocie stałby się kolejną apelacją. Przy takim kierunku wykładni od zwyczajnego środka zaskarżenia, tj. apelacji przewidzianej przez ustawy postępowania sądowego (cywilnego, karnego), skargę nadzwyczajną różniłby wyłącznie specjalny krąg podmiotów legitymowanych do jej wniesienia (wyłączenie stron z kręgu podmiotów posiadających legitymacji do uruchamiania tego środka zaskarżenia), czyli tylko sąd właściwy do jej rozpoznania (Sąd Najwyższy) oraz spektrum orzeczeń podlegających zaskarżeniu (szersze niż w przypadku apelacji, bo obejmujące zarówno orzeczenia sądów powszechnych i wojskowych, jak również orzeczenia wydane w I-szej, jak i II-giej instancji) (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19).

Konstytucja RP nie stawia przecież żadnych barier dla tworzenia przez ustawodawcę kolejnych szczebli instancyjnych, wprowadzając w tym zakresie tylko wymóg minimalny, tj. wymóg dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1, art. 78 zd. pierwsze Konstytucji RP). Teoretycznie możliwe byłoby więc wprowadzenie przez ustawodawcę do prawa sądowego kolejnej, „nadzwyczajnej” instancji o charakterze apelacyjno-rewizyjnym (swoją drogą nie do końca korelowałoby to z nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia, obwarowanymi bardziej rygorystycznymi wymogami). Wprowadzając do systemu prawnego skargę nadzwyczajną ustawodawca świadomie opowiedział się jednak przeciwko takiemu rozwiązaniu. Świadczy o tym obwarowanie dopuszczalności skargi nadzwyczajnej koniecznością spełnienia dodatkowego warunku „konstytucyjnego”, o którym mowa w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN. Sygnalizowane już ryzyko swoistej „procesowej redukcji” skargi nadzwyczajnej do swego rodzaju „super-apelacji” (realne, gdyby nie uwarunkowanie dopuszczalności skargi od wykazania, że jest to konieczne z uwagi na zapewnienie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej) bynajmniej nie ma charakteru czysto akademickiego.

Pokusa takiego traktowania skargi nadzwyczajnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, przebija właśnie z treści skargi wniesionej w niniejszej sprawie. Gdyby bowiem wyeliminować z niej parę lakonicznych zdań w części motywacyjnej

skargi nadzwyczajnej nawiązujących w dość schematyczny sposób do warunku przewidzianego w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, i z tej właśnie perspektywy spojrzeć na wniesiony środek zaskarżenia, to w zasadzie nie różni się on niczym od apelacji wnoszonej przez strony w zwyczajnym toku postępowania cywilnego. Z jedną tylko istotną różnicą, gdyż substratem powtórnej kontroli apelacyjnej zainicjowanej przez podmiot legitymowany do wniesienia skargi nadzwyczajnej miałoby się tu stać prawomocne orzeczenie sądu drugiej instancji (wydane na skutek poddania kontroli odwoławczej orzeczenia sądu pierwszej instancji).

Składając skargę nadzwyczajną należy zatem wykazać w niej przyczyny, dla których złożenie skargi jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wykraczające poza podstawy z art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i nawiązujące do podstawy skargi nadzwyczajnej wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19).

Skarga nadzwyczajna Rzecznika Praw Obywatelskich nie spełnia więc w minimalnym stopniu wymogu uzasadnienia podstawy ogólnej nawiązującej do treści przepisu art. 2 Konstytucji RP. Uzasadniając złożoną skargę w zakresie zasady demokratycznego państwa prawnego Rzecznik Praw Obywatelskich ograniczył się bowiem do powtórzenia brzmienia art. 89 § 1 *in principio* u.SN w *petitum* skargi nadzwyczajnej. Ponadto, Rzecznik Praw Obywatelskich nawet nie powiązał tej ogólnej zasady z realiami przedmiotowej sprawy, tj. nie wskazał powodów, dla których akurat w tej konkretnej sprawie zachodziłaby konieczność zapewnienia zgodności zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego. Łączy on jedynie podstawy szczegółowe skargi nadzwyczajnej z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN z jej podstawą ogólną określoną przez art. 89 § 1 *in principio* u.SN, poprzez stwierdzenie, że „(..) zaskarżonemu orzeczeniu zarzuca naruszenie konstytucyjnego prawa do sądowej ochrony własności, prawa dziedziczenia i praw majątkowych, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP z uwagi na wydanie postanowienia, które w sposób niesprawiedliwy i sprzecznie

z wartością udziałów spadkowych reguluje kwestię podziału spadku po L. C., w tym w szczególności kwestię dopłat pomiędzy spadkobiercami L. C.". Tym samym Rzecznik Praw Obywatelskich nawet nie wywodzi z zasady demokratycznego państwa prawnego innej zasady konstytucyjnej, która została przez Sąd Rejonowy naruszona wydanym postanowieniem.

Sąd Najwyższy stwierdza w świetle powyższego, że brak wskazania w skardze nadzwyczajnej zaistnienia przesłanki w postaci naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w realiach procesowych niniejszej sprawy sam w sobie musiał prowadzić do odrzucenia skargi jako niemającej uzasadnionej podstawy. Uznanie, że skarga nadzwyczajna jest niezasadna z uwagi na brak zmaterializowania się podstawy skargi nadzwyczajnej, o której mowa w art. 89 § 1 pkt *in principio* u.SN zwalnia tym samym Sąd Najwyższy od obowiązku ustosunkowania się do pozostałych zarzutów szczegółowych.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 95 pkt 1 u.s.n. w zw. z art. 398⁶ § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 89 § 1 *in principio* u.SN odrzucił skargę nadzwyczajną.

[SOP]

[ms]